prý ochotně českým přistěhovalcům města i radnice, obraceli téměř všechnu pozornost na hmotné interesy a uvědomovali sobě příslušenství k německému kmenu teprv tenkráte, když národnosti jejich hrozilo nebezpečenství. Němečtí měšťané libovali si ve slovanských příjmeních a dopouštěli, aby čeští kmotři dávali synkům jejich česká jména. Když měšťan stal se šlechticem a přebýval na svých statcích, slovanské okolí účinkovalo na jeho jazyk a mrav. Mnozí šlechtici, přímí potomci německých patricijských rodin, se tak odnárodnili. České jméno a český přídomek vyhladily pak dokonce stopy německého původu jejich. Lippert provází oběti dobrovolné čechisace různými poznámkami: O měšťanský dům německý ubylo, o českou rodinu šlechtickou přibylo! Tak zase jeden nový »český rod šlechtický!« Podle vnějšku byl by to opět »dobře český« rod rytířský!

Zajímavé jsou výzvědky autorovy o kněžích, synech německých měšťanských rodin, kteří vlivem svého příbuzenstva docházeli vysokých hodností církevních neb aspoň dobrého opatření při kostelech, jež byly měšťanského patronátu. Stávalo se nezřídka, že otcové mající podací právo k beneficiím presentovali své syny. Lippert používá vědomosti o tom ke stanovení rodiny, z níž vyšel patron náš zemský sv. Jan Nepomucký. Poměrně rychlou karrieru mladého kněze a zvláště dosazení jeho za plebána u sv. Havla vykládá tím, že Jan byl nejspíše synem pražského měšťana a od příbuzenstva svého opatřen obročím, kdežto již před tím příznivci jeho z měšťanstva dopomohli mu k hodnosti veřejného císařského notáře. K jistotě o těch věcech nestačí ovšem sebe lepší domysl.

Drobnějších omylů a nedopatření shledati lze ve spisku velmi mnoho. Autor určuje chybně polohu některých osad, klada ku př. Kostomlaty (u Řípu) k Poděbradům, Koloděje (u Běchovic) do Budějovicka, Radíčeves (u Žatce) k Vlašimi, Litice (hrad) do Lidic u Středokluk, Kralovice (býv. městečko u Vřetovic) k Uhřiněvsi, Pirkštein (býv. hrad v nyn. Ratajích) ke Kutné Hoře. O Liblicích (u Mělníka) praví, že jsou vsí neurčitelnou. Jinak zase mate Račíněves (u Roudnice) s Radíčevsí, Lipno (u Postoloprt) s Lipinou (u Radošovic), Břízu (u Velvar) s Březím (u Sluštic). Nedbale psána jsou jména: Wrazdim (Brázdim), Škur (Skury), Bustwina (Běstvina), Přetitz (Přelic), Wanow (Vaněk), Ctibo (Ctibor), Těchowitz (Těchonice) a j. Nevzpomínali bychom toho, kdyby autor sám nebyl přísným soudcem jiných spisovatelů. Tak na str. 18. a 19. viní »pana Wenceslaa Schulze«, že odvozuje jméno vsi Wetzwalde (u Liberce) z přídomku pražské měšťanské rodiny »de Turri« (jen prý proto, že německé Wetzwalde znamená česky »od Věže!«) a chce tak vzbuditi zdání, jako by čeští měšťané z Prahy kolonisovali německé »Nizozemí« v Čechách. Dodáváme k tomu, že původcem odvozování a výkladů právě řečených není Schulz, nýbrž Lippert, který nepoznal chybu sazby (Lib. conf. VI. str. 346.), jakkoli ona bije do očí. *Frant. Vacek.*

*H. B. Meyer, Hof- und Zentralverwaltung der Wettiner in der Zeit der einheitlichen Herrschaft über die Meissnisch-Thüringischen Lande 1248—1379.* (Leipziger Studien aus dem Gebiet der Geschichte IX. sv. 3. seš.) Lipsko, 1902, 151 str.

Spisek Meyerův, nečítajíc úvodu, rozpadá se ve tři části. První jedná o orgánech zeměpanské ústřední správy. Jsou jimi zeměpanská rada, kancelář a čtyři staré domácí úřady maršálka, stolníka, komorníka a číšníka. Dle nich roztřiďuje se první část na tré oddílů. Druhá část jedná o soudním zřízení a rozpadá se na kapitolu o zemských soudech 13. století a zeměpanském dvorském soudě, a dále na kapitolu o soudcích zemských, soudcích zemského míru a zemských fojtech. Třetí část jedná o finanční správě a rozpadá se na kapitolu o příjmech finančního hospodářství a kapitolu o finanční potřebě centrály. Z obsahu jednotlivých kapitol uvádíme toto: Spojením Durynska s Míšní (1264) povstal obvod, který nemohl zeměpán již sám spravovati. Použil k tomu své r a d y, která však vladařské úkoly mezi sebou nedělila, nýbrž vyřizovala je kollegiálně. Členy jejími byli průběhem času šlechtici, nejvyšší dvorští úředníci, různí dvořané a vůbec také ty osoby, které toho času dlely na dvoře. Porada bylo právo zeměpána, ne právo rádců. Členové rady vysíláni byli jako vyslanci a vyjednávatelé míru a byli rozhodčími ve sporech vladařského rodu. Odměňováni byli lény.

Počátky organisace vettinské k a n c e l á ř e nedají se zjistiti. V první polovici 13. století nalézá se již pod správou zvláštního notáře, kterému později udělen titul protonotáře. Notáři a protonotáři byli obyčejně duchovní, výminkou však také osoba stavu světského. Před nastoupením úřadu bráni byli do přísahy a odměňováni buď prebendami nebo rentami a ovšem nejspíše také podílem na poplatcích za úkony kanceláře. Kancelář byla také vrchní účetní úřad příjmů zeměpanských.

Po vzoru dvora císařského na dvorech zeměpanských zavedené ú ř a d y m a r š á l k a, s t o l n í k a, k o m o r n í k a a č í š n í k a lze v Durynsku a Míšni od 12. století stopovati. Nalézají se v dědičném držení ministeriálů. Za Bedřicha I. a II. jsou jmenováni zeměpánem a přistupuje k nim ještě ú ř a d h o f m i s t r a. Dle mínění spisovatele došlo k této přeměně rozšířením obvodu vettinského panství. Potřeba žádala, aby jednak v radě zeměpánově, jednak i k různým úkonům vladařským byli používáni. Na vlastní úkony dvorské nezbylo jim proto času, takže úkol jich převzali podřízení úředníci, kteří úkony tyto pak vskutku obstarávali. Na ně přešly později i jich hodnosti, a dědičný úřad dřívějších starých dvorských úředníků upadl v zapomenutí. Podle toho, jaký podíl berou tito noví, zeměpánem jmenovaní úředníci na správě státní, třídí se od dob Bedřicha II. a III. na vlastní úředníky dvorské, jimiž jsou číšník, stolník a komorník, a dále na vladařské úředníky zeměpána, jimiž jsou maršálek a hofmistr. Vývin hodnosti maršálkovy podobá se jaksi jejímu vývinu v Dolních Rakousích. Správa zeměpánova koňstva staví jej v čelo lenní výzvy. Pozdější žoldnéřské vojsko však odnímá mu povinnost vůdce a vrací jej tak jeho původnímu zaměstnání, ač ne více v jeho staré formě. Přináleží mu nyní pouze finanční správa zeměpanských koníren. V II. polovici 14. století leží těžisko činnosti maršálkovy v radě zeměpánově. Jeho úkony dvorské obstarávají odtud podmaršálkové, a úřad jeho nabývá takového vlivu, že ne více ministeriály, ale šlechtici je osazován. Hofmistrovi, na jehož místo nastoupil od r. 1344 d v o r s k ý s o u d c e, náležela správa všech zeměpanských příjmů. Jako u maršálka, předány i jeho dvorské úkony

nižším úředníkům. V pramenech vystupuje na zeměpanském dvoře společně s maršálkem, ale přesné rozdělení je ich oboru nedá se zjistiti.

Míšeň jako všechny marky tvořila jednotný soudní obvod. Poddaní, ne pouze vyšší šlechta, shromažďovali se tu jako i jinde na určitých místech kolem markraběte, který předsedal (Landdinge). Jen výminkou zastupoval markraběte i někdo jiný. Šefové byli šlechtici, později také ministeriálové. Stará shromaždiště ustupovala jiným, a na začátku 14. století přejímá předsednictví soudu zemský soudce. Stejného vývoje doznalo soudnictví v Durynsku. Po spojení s Míšní přenecháno předsednictví na soudě zemským soudcům. Markraběti zůstává soud nad ministeriály, pokud nebyli ještě způsobilí státi před zemským soudem, a vasaly. Mimo to přibíráni byli ku rozhodování pří jako rozhodčí. Z tohoto soudu markraběte vyvinul se průběhem času zvláštní dvorský soud, jemuž předsedal markrabě, později jednotliví členové rady a také dvorští soudcové, kteří, jak již uvedeno, nalézají se na dvoře zeměpána od polovice 14. století.

Zemští soudcové nebyli však jen soudci, nýbrž i správními úředníky svého obvodu. Vedle nich byli v Durynsku také soudcové zemského míru. Čím více však se upevňovala moc vettinská, tím i k většímu významu přicházeli její podřízení úředníci, fojtové, kteří převzali i správu zemského míru. V druhé polovici 14. století přináleží jim vůbec veškerá právomoc v jich obvodech. Toliko pro vyšší stavy příslušný jest soud dvorský. Zemští fojtové, kteří ve vettinském území přicházejí, nejsou žádným nadřízeným úřadem nad ostatními fojty. Obyčejně bývalo více fojtství v jejich rukou spojeno. Spisovatel vidí vznik jejich úřadu po roce 1349 v tom, že zeměpánové chtěli si v nich zjednati způsobilé věřitele, na kterých, jak níže uvádí, spočívala finanční správa vettinská.

Správa země zakládala se od 14. století na fojtském zřízení Fojt, sídle na svém hradě, byl na místě zeměpánově nejvyšší soudce na fojtském soudě. Kromě toho obstarával správu vojenskou a politickou, sbíral příjmy ze zeměpanských statků, regály a veřejné dávky. Fojtství se buď prostě udělovalo nebo v zástavu dávalo. Fojtové náleželi rytířskému, někdy také městskému stavu. Někdy bylo více fojtství spojeno v jedné ruce. Za takovýchto okolností stáli fojtu po boku jeho náměstkové. Nebylo-li fojtství zastaveno, mohlo libovolně býti osazováno. Fojtové vedli o jednotlivých příjmech zeměpanských podrobné seznamy, na základě nichž byly pak asi pro celý zeměpanský obvod urbáře sestavovány. Fojtové vybírali pozemkové platy, soudní a lenní poplatky a náhradu za hradozdění, která v samostatnou dávku se přeměnila; spravovali zeměpanské statky, jichž užitků buď pro sebe neb své lidi používali nebo ke dvoru odváděli, dotýčně zpeněžovali; jako vojenští zástupcové zeměpána vybírali v případě války berni od oněch poddaných, kteří (jako duchovní a rolníci) od vojenské povinnosti byli osvobozeni. Fojtství stalo se také berničním okresem pro daň všeobecnou. Počátky její třeba klásti do 12. a 13. století. Došlo k ní, když naturální dávky, k úhradě státní potřeby odváděné, k úhradě této více nedostačovaly. Pro rok 1274 dá se určiti přesně pro Durynsko. Daň tato záležela v penězích a obilí a vybírala se od duchovenstva a šlechty, ač tu a tam poskytovalo se osvobození buď

úplné nebo jen částečné. Základem jejím byl plat pozemkový. Procento její z počátku se měnilo, tak platilo se z marky 10 nebo 15 grošů. Později měla však sazbu pevnou, berouc takto na sebe povahu pozemkového, radikovaného platu. Města odkupovala právo zeměpána ukládati daně na jednotlivé obyvatele města zvláštními pravidelnými rentami. Mimo všeobecnou daň zemskou vybírány při zvláštních příležitostech daně mimořádné. Pokud nevybírala se daň zemská ještě pravidelně, vybírali ji zvláštní výběrčí, později přenecháno to částečně fojtům. Výminkou odváděli někteří majitelé statků centrále daň přímo.

V příčině regálií jedná spisovatel o clu a poplatcích z průvodu. Cla dávána buď v léno nebo zastavována anebo ponechávána také v markraběcí správě. Průvod byl z počátku ochranou a za tu placen poplatek, později byl to jen zeměpanský příjem. Vybírání dávky za průvod dáváno jednotlivcům proti placení jisté náhrady, později fojtům.

V centrále nebylo jednotného úřadu pro správu příjmů zeměpanských. Potřeba její kryla se poukazy (assignationes) na jednotlivé fojty nebo výběrčí. Zeměpánu samotnému zjednávala potřebné peníze »conquisitio«. Bylo to skytání peněz fojty, dvorskými úředníky, zemskými fojty a rytíři, na způsob jakýchsi záloh. Tyto konkvisice dávány byly při účtech do výloh. Ostatní osoby dostávaly za ně poukazy na jednotlivé zeměpanské příjmy, anebo jim tyto příjmy byly přímo zastavovány. Na přebytky, které docházely koncem roku, opatřovány byly půjčky, které hrazeny assignacemi. Poněvadž úředníci ke konkvisicím nedostačovali, zjednávány peníze pomocí jich u osob stavu městského a také u židů. Větší potřeba než příjem končila vždy deficitem, který kryl se novými poukázkami a vrcholil ve schodku ještě větším. K úhradě jeho vypisovala se posléze zvláštní daň anebo dával do zástavy majetek zeměpanský. — Spisek Meyerův končí několika přílohami z pramenů.

Dr. *M. Stieber.*

---

## Právo občanské.

### Přehled časopisů za rok 1902.

*Právník: str. 37. nn, 73. nn., 125. nn. Lošťák*, Zda-li a ve kterých částech třeba domáhati se změny zákona ze dne 6. července 1896, č. 144. ř. z. o půjčkách melioračních?; *str. 71.* Referát o návrzích zákonů čelících proti neslušné soutěži; *str. 115.* Referát o nařízení ministerstva spravedlnosti ze dne 16. ledna r. 1902 dotýkajícím se poručenstev; *str. 224. Krčmář*, Povaha věcného nároku prvního kupce na movitou věc u prodávače, tímto však dále zcizenou a odevzdanou, Poznámky k článku Dra Josefa Vacka v Právníku z r. 1901, str. 658. a nn., 707. a nn.; *str. 233. Novotný*, O dědické posloupnosti mezi manžely; *str. 305. Hugo Kaizl*, Čeleď a smlouva čelední; *str. 341. Pátek*, Tři příspěvky z praxe nesporné; (I. Mateřská poručnice. II. Rozdíl mezi mocí otcovskou a poručenskou. III. O pupillární jistotě); *str. 370.* Referát o návrhu zákona obsahujícího doplňující předpisy o námezdní smlouvě v příčině ošetřování nemocných, vyučování, vychovávání a jiných vyšších